

akademia

SİYASİ PARTİ KAPATMA DAVALARININ TÜRK YAZILI BASININDA SUNUMU: RP ve DTP ÖRNEĞİ*

Özet

Demokrasi farklı siyasi atmosferlerde farklı tanımlamalarla ele alınan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle demokrasi kültürünün yeni yeni yerleşmeye başladığı toplumlarda, kavramın algılanmasında kitle iletişim araçları ve medyanın belirleyici olduğu reddedilemez bir gerçektir. Demokrasi kavramını ele alırken, demokrasinin en önemli örgütsel gerekliliği olan siyasi partilere de değinmek bir zorunluluk haline gelmiştir. Özellikle siyasi partilerin kapatılmaları sonrasında, sık sık atıf yapılan demokratik değerler ve demokratik siyaset söylemleri bu konuda önem arz etmektedir. Antidemokratik bir eylem olarak kabul edilen siyasi partilerin kapatılması kararları, demokrasi kavramının toplum tarafından algılanışını da etkileyebilmektedir. Tabii ki toplumsal bilinçte oluşan demokrasi algısının belirlenmesinde, kitle iletişim araçları ve medyanın belirleyici etkiye sahip olduğu bir gerçektir. Türkiye’de medyanın siyasi partilerin kapatılması sonrasında demokrasi kavramını ele alışlarını inceleyen bu çalışma, kavramın iki farklı siyasi partinin kapatılması sonrasında belirgin bir şekilde farklı tanımlama süreçlerine tabi tutulduğunu ortaya koymuştur. Özellikle yazılı basında yayınlanan haberler üzerine odaklanan çalışma; demokrasi kavramını, haber metinlerinde farklı siyasi koşullarda nasıl farklı bir bakış açısıyla ele alındığını ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Medya, Demokrasi, Siyasi Parti Kapatma Davaları, Haber

The Presentation of Closing Case of Political Party in Turkish Print Media: Example of DTP and RP

Abstract

Democracy appears in different political atmospheres with different definitions. Especially in the societies in where culture of democracy is so new it is undeniably true that mass communication vehicles and media have a power to affect perception of concept. Also when the concept of democracy is taken into account, it is compulsory to be discussed the political parties as the most important essentialities of democracy. Especially after the closing of political parties, democratic values and discourse of democratic politic which are mentioned ever so often represent importance. As accepted antidemocratic action by society, closing of political parties also affects perception of democracy by society. Needless to say that for the formation of democracy perception in social mind, media and mass communication vehicles can affect and determine perception of democracy. This study which analyzes the handling of democracy concept by media after closing of political parties in Turkey shows clearly that concept of democracy was defined with different dimensions of definition processes. The study focused especially on the news which published on print media and also the study showed the different handlings of democracy concept and in news on different political situations.

Keywords: Media, Democracy, Closing Cases of Political Parties, News

*Bu çalışma Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nce kabul edilen yüksek lisans tezinin özetidir.

Giriş

Siyasal partiler demokratik sistemlerin işleyişi ve sağlığı için vazgeçilmez örgütlenmeler olarak kabul edilmektedir. Siyasi partiler sayesinde toplumlar demokratik süreçlere doğrudan ya da dolaylı yollarla katılarak, karar alma süreçlerinde etkili olabilmektedirler. Aynı zamanda siyasi partiler demokratik sistemlerin işleyişi ve güvenliği için de gerekli örgütlenmeler olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda Kapani (2000, 167) partilerin hükümet etme ya da iktidar olmasının yanında, var olan hükümete muhalefet etme ve onu denetleme görevini de yerine getirdiğini dile getirmektedir. Partilerin muhalefet yapmalarını iki gerekçeyle açıklayan Kapani, bunlardan birincisini alınacak siyasi kararları kendi görüşleri doğrultusunda etkilemek olarak dile getirirken, ikincisini de sorunlara alternatif çözüm önerileri sunmak olarak ifade etmektedir. Siyasi partilerin demokratik rejimler için böylesine önemli bir fonksiyonu yerine getirmesi, partilerin demokrasilerde güvence altına alınmasını sağlayan anayasal düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir.

1990'lı yıllar soğuk savaş sonrasında demokratikleşme dalgasının doğu Avrupa ve Türkiye üzerinden Orta Doğu'ya yayıldığı yıllar olarak kabul edilmektedir. Türkiye de bu dalgadan ciddi olarak etkilenmiş ve demokratikleşme doğrultusunda önemli adımlar atılmış bir ülke olarak kabul edilmektedir. Heywood'un da (2006, 356) 1990'lı yılları demokratikleşme dalgasının etkin olduğu yıllar olarak göstermesi ve bu yılları aynı zamanda siyasi partilerin yeniden önem kazandığı yıllar olarak tanımlaması dikkat çekmektedir. Bu bağlamda 1990'lı yıllar dünya genelinde ve Türkiye örneğinde düşünüldüğü zaman demokratikleşme ve demokratik hakların anayasal güvenceler altına alınmaya başlandığı yıllar olarak kabul edilebilir.

Dünya genelinde belirgin bir şekilde demokratikleşmeye ve siyasi sistemleri demokratik rejimlere dönüştürmeye yönelik belirgin bir çaba olsa da, bu çabanın yansıması bütün siyasi sistemler ve toplum yapılarında aynılık göstermemiştir. Bütün demokratik sistemler için bu anayasal düzenlemeler geçerli olmakla birlikte, işleyiş açısından toplumların özelliklerine göre anayasal düzenlemelerde belirli farklılıklar gözlenebilmektedir. Türkiye örneğinde bireysel haklar ve demokratik siyaset yapabilme yönünde belirli düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca aynı dönemde Türkiye de siyasi partiler için belirli anayasal düzenlemeler yapmış olmakla birlikte, Avrupa Birliği üyelik sürecinde bu düzenlemelere yeni eklerin yapılması gerektiği belirtilmesine rağmen herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Özellikle siyasi partiler kanununda ve siyasi partilerin kapatılmasında herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Türkiye'de bugün yürürlükte olan 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası kapsamında siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin var olan yasal düzenlemeler uygulanarak kararlar alınmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na göre bir siyasî partinin tüzüğü ve programının 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı bulunması halinde temelli kapatma kararı verilir (TC Anayasası, Madde 68). Bu yasanın uygulanmaya koyulması ile Türk siyasi hayatında bu güne kadar 26 farklı siyasi parti bu ve benzeri gerekçeler nedeniyle kapatma kararıyla yüzleşmek zorunda kalmıştır. Kapatma kararlarının kesin kararlar olması ve karara itiraz hakkının bulunmaması da alınan kararların demokratik siyaset arenasında ne derece olumsuz yönde etkili olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. Refah Partisi (RP) ve Demokratik Toplum Partisi (DTP) de Anayasa Mahkemesi'nin almış olduğu kapatma kararları sonrasında siyasi hayatlarına son verilmiş iki partidir. Fakat bu partilerin kapatılması sonrasında kapatma kararının ülke gündeminde ele alınışı ve basının kapatma kararlarına yaklaşımı belirgin farklılıklar arz etmektedir.

Demokrasinin ortak bir tanımlaması ve demokratik değerlerin kabul görmüş sınırları düşünüldüğünde, siyasi partilerin kapatılması sonrasında demokrasi kavramının ele alınışında belirgin farklılıkların olması önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle bu kapsamda kapatma kararları sonrasında Türk basınının demokratikleşme ve demokrasi kavramını ele alışı dikkat çekmektedir. Demokratik siyasete negatif yönde etki eden parti kapatma gibi bir kararın demokrasi bağlamında ele alınışı, Türk basınında var olan demokrasi algısının düzeyini ortaya koymaktadır.

Kavram Olarak Demokrasi

21. yüzyıl dünyasında siyasal arenada en çok tartışılan kavramlardan biri kuşkusuz demokrasi olmuştur. Birçok düşünür tarafından farklı boyutlarda ele alınarak işlenen demokrasi kavramına, siyaset bilimcilerin üzerinde uzlaştığı tek bir anlam yüklemek mümkün değildir. Siyaset bilimi ve sosyal bilimler sözlüklerinde demokrasi kavramı birkaç tanımlamayla açıklanmaya çalışılsa da, kavram birçok farklı zeminde ele alınabilecek kadar geniş bir kapsama sahiptir. Kavramın kökeninin antik Yunana kadar ulaşması ve üzerinde birçok düşünürün durması sonrasında kavramın farklı boyutlar kazanması, kuşkusuz demokrasiyi ortak bir tanım içerisine yerleştirememenin en önemli sebeplerinden birisidir.

Türköne demokrasi kavramının tek bir çerçeve içerisinde tanımlanmamasını iki nedenle açıklamaktadır. Türköne'ye (2003, 188) göre demokrasiyi tanımlamak zordur ve kavramın üzerinde hala sürmekte olan karmaşadan yakınılmaktadır. Bu zorluğun ve karmaşanın ilk sebebi, demokrasinin saygın bir kavram olmasından kaynaklanır. Bu kavramın arkasına sığınarak, zayıf argümanlarla bile haksızlığımızı ispatlamaya girişebilirsiniz. Nitekim demokrasiyle yakından uzaktan bir ilgisi olmayan yönetimler bile “demokrat” olduklarını ispatlamak için, akla zarar bir çaba sarf etmektedirler. İkinci sebep, kavramın tek başına kullanıldığı zaman pek fazla bir şey ifade etmemesidir. Kavram açık bir anlamda kullanıldığı zaman mutlaka önüne bir sıfat almak zorundadır.

Barry'ye (2004, 319) göre ise demokrasi kavramı bugün oldukça duygusal bir anlam kazanmıştır. Günümüzde, ciddi farklılıklar gösteren siyasi sistemler hemen her zaman demokratik olarak nitelenmekte ve terim şaşırtıcı şekilde farklı bağlamlarda kullanılmaktadır. Barry bu sözle modern siyasal sistemlerde ortaya çıkan birçok farklı demokrasi tanımlamasının yanında, farklı demokrasi türlerinin de varlığını göstermeyi amaçlamıştır.

Rousseau ünlü eseri Toplum Sözleşmesi'nde, yöneten ve yönetilen arasında doğal durumun sona ermesiyle birlikte ortaya çıkan güvenlik sorununu çözmek için bir sözleşmenin yapıldığından bahsetmektedir. Bu sözleşme somut koşullar ekseninde gelişirse de, Rousseau'ya göre sözleşme demokrasi kavramının başlangıcı olarak kabul edilmelidir. Toplum sözleşmesi sayesinde demokrasi, yöneten ve yönetilen ilişkisindeki yerini almıştır. Rousseau bu konuda “üyesinden her birinin canını, malını kuvvet ile koruyan öyle bir topluluk şekli bulunmalı ki, bu sayede her fert herkesle birleştiği halde yine kendisine itaat etsin, eskisi kadar da hür kalsın” demektedir (Rousseau, 1992, 18). Bu tanımlama günümüz modern demokrasilerinin kökenini oluşturmaktadır.

Bugün demokrasi kavramın etimolojik kökeni üzerinden yapılan ve yaygın olarak kullanılan birkaç tanımı vardır. Sonu “krasi” ile biten diğer kelimeler-otokrasi, aristokrasi, bürokrasi v.s- gibi demokrasi de Yunanca iktidar veya yönetme anlamına gelen “kratos” kelimesinden türemiştir (Heywood, 2007, 52). Yunanca kökeni demos (halk) ve kratos (yönetim) kelimelerinin birleşmesinden oluşan ve belirli bir siyasi yönetim biçimini adlandırmak için kullanılan bir terimdir (Yayla, 2004, 60). Demokrasi genel anlamıyla etimolojik köken itibarıyla “demos” yani halk tarafından yönetimi ifade etmektedir. Burada “demos” kavram olarak halk yığınlarını temsil etmesi için kullanılan bir kelime olarak kabul edilmiş ve kavramın teorik zeminini oluşturmuştur.

Sartori (1996, 8) bu etimolojik çözümlemede önemli bir konunun atlandığını dile getirmektedir. Ona göre demokrasi saydam bir sözcüktür, yani, sözcüğün anlamı, dildeki ilk anlamına kolaylıkla bağlanabilmektedir. Bu yüzden, demokrasiyi sözcük anlamına göre tanımlamak çok kolaydır. Nitekim sözcük anlamına göre demokrasi “halk iktidarı”, iktidarın halka ait olması demektir. Ama bu terimin Yunancadaki anlamının sözcüğü sözcüğüne çevrilmesinden başka bir şey değildir. Oysa demokrasi terimi bir şeyi temsil etmektedir ve doğasında temsili barındırmaktadır.

Meier'a göre (1972) ise kavram, “demos”- Yunanca'da halk, halk kitlesi veya yurttaşlık anlamında bir kelime- ile “egemen olmak” veya “iktidar kullanmak” gibi anlamlara gelen

“kratein” kelimelerinden oluşmaktadır. Bu bakımdan demokrasi, kısa ve özlü olarak halkın (demos) –doğrudan veya dolaylı- egemenliği veya iktidar kullanımı, halk egemenliği veya çoğunluğun egemenliği olarak tanımlanabilir (Aktaran: Schmidt, 2002, 14). Kavramın sosyal bilimler sözlüğündeki tanımı ise demokrasiyi toplumsal bağlayıcılığı olan kararların, o kararlara uyması beklenen ya da zorlanan kişilerin iradesini yansıtacak biçimde oluşturulduğu yönetim tarzı olarak aktarmaktadır (Demir ve Acar, 2005, 88). Kapani’ye (2000, 137) göre klasik anlamda demokrasi bütün ergin vatandaşların hür ve eşit iradeleriyle toplum yönetimine katılmaları demektir. Göze’ye göre (1995, 203) demokraside yasayı yapan da uygulayan da egemen toplumun çoğunluğudur. Yasayı yapanın, yasayı en iyi uygulayacak ve yorumlayacak kişi olduğu ve demokrasinin de en iyi yönetim olduğu düşünülmelidir.

Robert Dahl’a (1993, 15) göre demokrasi egemen bir halkın sadece kendi kendini yönetme hakkını kazanmakla kalmayıp, bunu gerçekleştirebilmek için gerekli olan tüm kaynaklara sahip olması ile ortaya çıkacak olan yönetim biçimidir. Schumpeter’e (1971, 168) göre ise demokrasi halkın kendi iradesini gerçekleştirmek için, toplanacak kişileri seçme yoluyla, sonuçlar üzerinde son sözü söyleyerek müşterek iyiliğe yol açan politik kararlara varması için gerekli organizasyon tekniğidir. Demokrasiyi siyasal yönetime katılımla oranlı bir şekilde ele alan Touraine ‘na ise (1997, 25) göre demokratik yönetim biçimi en çok sayıda bireye en büyük özgürlüğü veren, olası en büyük çeşitliliği tanıyan ve koruyan siyasal yaşam biçimidir.

Tocqueville göre ise demokrasi sadece toplumsal yaşamın değil, bireysel ve düşünsel yaşamın da şekillenmesinde önemli bir belirleyendir. Tocqueville (1994, 138) demokratik devletin ve kurumların insan zekâsının olağan gelişimini engellemese bile, bir noktaya doğru yönelteceğini, eşitliğin bireye her konuda kendi karar verme isteğini aşılacağı ve bireyin somut gerçeklere saygılı olurken, gelenekleri ve bilimselliği küçümseyeceğini dile getirmiştir. Modernite ile birlikte demokrasi, Platon ve Aristo’da olduğu gibi, negatif bir yönetim biçimi olarak tanımlanmamış devletin tek rasyonel biçimi haline gelmiştir (Küçük, 1994, 19). Her yerde demokrasiyi tanımlamak için kullanılan “popüler”, “güdümlü”, “burjuva” ve “şekli” gibi şüpheli sıfatlar sessizce terk edilmektedir. Aynı zamanda, hükümetlerin prestijli bir unvan olan “demokratik” unvanını hak etmek için kabullenmek zorunda oldukları asgari şartlar üzerinde de dikkate değer bir konsensüs ortaya çıkmıştır. Bunların da ötesinde, günümüzde pek çok uluslararası kuruluş bu standartlara ne kadar uyulduğunu izlemektedir; hatta bazı ülkeler dış politikalarını şekillendirirken bu standartları hesaba katmaktadır (Schmitter ve Karl, 1984, 67). Bütün bu durum değerlendirmeleri sonrasında Schmitter ve Karl’a (1984, 68) göre modern siyasi demokrasi, yönetenlerin, yaptıklarından dolayı, seçilmiş temsilcilerinin rekabeti ve işbirliği yoluyla, dolaylı olarak hareket eden vatandaşlar tarafından, kamusal alanda sorumlu tutuldukları bir yönetim biçimidir.

Demokrasi ve Medya İlişkisi

Demokrasi ve medya ilişkisi tartışılırken üzerinde durulması gereken en önemli başlangıç noktası insan ve iletişim arasında var olan ilişkidir. Bu ilişkinin doğru bir zemine oturtulması ile demokrasi ve medya ilişkisi doğru anlaşılacaktır. İnsanın toplumsal bir yaşamı tercih etmesi ve üretim faaliyetlerinde bulunması iletişimi zorunlu kılmıştır. Bu zorunluluğun yanında yöneten ve yönetilen ayrımının toplumsal yapıda belirgin bir şekilde ortaya çıkması da insana siyasal bir boyut kazandırmıştır. Bu nedenle demokrasi ve medya ilişkisi insanın özünde barındırdığı siyasallaşma ve toplumsal olarak yeniden üretim sürecine katılımıyla açıklandığı zaman sağlam temeller üzerine oturtulmuş olacaktır. İnsan siyasallaşırken iletişimi, siyasallaşma sürecinde zamanla bir araca dönüştürmeyi başarmıştır.

Bir başka boyut ise demokrasi ve medya kavramları arasında var olan ilişki bağımlılık çerçevesinde düşünülerek ele alındığı zaman ortaya çıkmaktadır. Özellikle ana akım iletişim çalışmaları kapsamında medyanın aracılığıyla demokratik kurumların denetimi kamu adına yapılmak istenirken, demokrasiden de bu denetimin yapılabilmesi için gerekli ortam ve mekanizmaları sağlaması beklenmektedir. Demokratik bir toplumun haber ve ifade özgürlüğüne

ihtiyacı vardır ve bu ihtiyaç halkın demokratik vatandaş olmak için bilmeleri gereken haber ve bilgileri sağlama konusunda basına hayati bir görev vermektedir (Belsey, 1998, 118). Özellikle basın kuruluşlarına yönelik müdahalelerin önlenmesi ve devletin bireyin ifade özgürlüğüne sınır çekmemesi demokratik bir medya ortamının oluşmasında en gerekli düzenlemelerdir. McNair'de (1998, 84) bu görüşü destekler şekilde demokrasilerde devletin medya üzerindeki kontrolünün en düşük düzeyde olması gerektiğini ima eder ve bu sistem içinde politik elitlerin eylemlerini eleştiren gazetecilere karşı en üst düzeyde tolerans göstermeleri gerekliliğini dile getirir.

Basının tarihsel gelişimine bakıldığı zaman siyasal mekanizmaların ve siyasetçilerin denetlenmesi; yasama, yürütme ve yargı güçlerine karşı oluşturulmuş dördüncü bir güç olarak tanımlanan basının ortaya çıkmasıyla mümkün olmuştur. Liberal teorinin babası olarak bilinen İngiliz düşünür James Mill'in basının dördüncü güç olarak da tanımlanmasını yapan kişi olduğu ileri sürülmektedir. O basın özgürlüğü ile hükümet güçlerini yönetmek için seçilmiş bireylerin eylemlerini bilindir kılınacağına dile getirmiştir (Mill, 2001, 79). Bir başka görüş ise basına dördüncü güç işlevinin Edmund Burke tarafından 18. yüzyılda İngiltere'de ortaya çıkan Lord, Kilise ve Halk üçlüsünü denetlemek adına verildiğini dile getirmektedir (Schultz, 1998, 132). Sonuç olarak gelenekçi liberal düşünce medyanın temel demokratik rolünün, devleti gözleyen bir kamu gözcüsü olarak hareket etmek olduğunu ileri sürer. Bu gözcü rolünün, önem açısından medyanın tüm diğer işlevlerinden daha önce geldiği ve medyanın örgütlenme biçimini belirlediği söylenir (Curran, 1997, 142).

Basın özgürlüğü sayesinde hem kamunun faydası gözetilirken, aynı zamanda da bireysel özgürlükler ve daha birçok özgürlüğü de korunma altına almak mümkün olmalıdır. Bir örnek olayda Thomas Paine'nin iftiracılık suçlamasına karşı savunmasını yapan Erskine, bu suçlamanın İngiliz anayasasının basın özgürlüğü ilkesine aykırı olduğunu ileri sürerek, savunmasını iddianın geçersiz olduğu savına dayandırmıştır (Keane, 1999, 28). Bu bağlamda basın özgürlüğü bireysel bir özgürlüğün korunması değildir yalnızca, güçlüler sessiz ve gizlice, akrabalık, arkadaşlık ve ortak çıkar bağlarını da kullanarak kendi çıkarlarını savunabilirken, en güçsüzlere duyulma olanağı sağlamaktadır (Touriane, 1997, 23). Bu görüşe göre basın bekçi köpekliği olarak tanımlanan görevle görevlendirilmiştir. Kamu adına hem kamuyu hem de diğer güç odaklarını denetlemek basının temel amacı olarak kabul edilmiştir.

Dördüncü Güç tanımlamasının teorisyenleri tartışılrsa da, bugün üzerinde uzlaşmaya varılan şey, demokratik toplumlarda basının tarihsel olarak böyle bir görevi yerine getirmesi beklentisinin kabul edilmiş olmasıdır. Bugün özgürlükçü demokratik bir düzende, devletin kitle iletişim araçlarıyla olan ilişkisi, yalnızca basının özgürce çalışabilmesi için gerekli hukuki şartları ve ortamı sağlamasıyla belirlenir. Gerekirse basında çok sesliliği korumak için –adil, eşitlikçi olmak ve ideolojik davranmamak şartıyla- ekonomik destekle sağlanabilir (Demir, 2007, 17). Bu demokrasi ve medya ilişkisinde ana akım iletişim çalışmaları tarafından normatif olarak oluşması beklenen ya da bu felsefe üzerine işleyen bir medya örgütlenmesinin ulaşması gereken temel amaçtır.

Demokrasi ve medya ilişkisini eleştirel bir bakış açısıyla ele alan eleştirel yaklaşımlar da ise, bu ilişkinin yapısal olarak sorunlu bir zemin üzerinde inşa edilmiş olduğu vurgulanmaktadır. Modern devlet yapısında yasamanın güç kaybetmesi, antidemokratik uygulamaların olması, gizli askeri ve polisiye örgütlerin ve başka türden devlet sansürünün artması, sivil toplum ve medyanın antidemokratik eğilimler içinde şekillenmesi; medya ve demokrasi ilişkisinin ana akım çalışmalar tarafından görülmeyen yüzüdür (Keane, 1999, 158). Eleştirel yaklaşımlar çerçevesinde demokrasi ve medya ilişkisinde var olduğu kabul edilen dördüncü güç işlevinin bir yanılsama olduğu ve bu sayede toplumsal yapılanmada var olan üretim ilişkilerinin yeniden üretilebildiği dile getirilmektedir.

Eleştirel yaklaşımları esas alan çalışmalar medya demokrasi ilişkisinden öte; iletişimin endüstrileşmesi, uluslar arası yönü, geliştirilen yeni iletişim teknolojilerinin toplum üzerindeki etkileri, iletişimin siyasal ekonomisi, kültürel incelemeler, iletişim sosyolojisi gibi çeşitli

konularda çalışmalar yapmışlardır (Yaylagül, 2006, 81). Eleştirel yaklaşım içerisinde yer alan ekonomi politik yaklaşım ve kültürel çalışmalar, medya ve demokrasi arasındaki ilişkiyi tartışmalı sahiplik yapısı ve egemen dünya değerlerinin yeniden üretimi bağlamında ele alarak eleştirmişlerdir. Özellikle Althusser'in (2006) medyayı toplumsal rızanın ve toplumsal yapıda var olan egemen ideolojinin yeniden üretiminde kullanılan devletin bir ideolojik aygıtı olarak tanımlaması, demokrasi ve medya ilişkisinin çelişkilerini ortaya koymaktadır.

Demokrasi ve medya ilişkisinde başlangıçta medya adına oluşan kamu adına denetim işlevi ve medyanın siyasal süreçlere yaptığı öne sürülen pozitif yönlü katkı uzun süreli olmamıştır. Özellikle iletişim teknolojilerinin hızlı gelişimiyle birlikte medyanın ideolojik yapısı, günümüzde bütün toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel demokratik kuruluşların faaliyetlerini ve iş yapma tarzlarını etkilemiştir (Erdoğan, 1999, 35). Bu etkileşim doğal olarak medya ve demokrasi ilişkisini de etkilemiş ve bu ilişkinin negatif yönlerini ortaya çıkarmıştır. Tokgöz'e (2008, 206) göre medya artık kamu adına denetçilik yapmak yerine, kamuoyunu güdümlen bir araç olmuş ve medyadan kamuyu edilgin tüketiciler haline getiren bir aygıt olarak söz edilmeye başlanmıştır. Gurevitch ve Blumler ise (1997,199) günümüz medyasının varsayılan demokratik yükümlülüklerini yerine getirmekten çok uzaklaştığını, medya sektörün birkaç dev şirketin tahakkümü altına girdiğini söyler.

Habermas ise demokrasi ve medya ilişkisini ele alırken kapitalizm ile oluşturulan hegemonik bir kültürün medyanın içeriğini belirlediğini, medyanın demokratik işlevini yerine getirmesinin mümkün olmadığını ve bu nedenle demokrasinin klasik özünü yitirdiğini dile getirmektedir. Özellikle kitle iletişim araçlarının yayınladığı eğlendirici ve oyalayıcı programların tüketicisi olmaya indirgenmiş kamuoyunun; siyasal alanda edilgin bir kamuya dönüşmüş olduğunu belirtmektedir (Aktaran: Oskay, 1993, 261-262). Bu bağlamda medya ve demokrasi ilişkisi düşünüldüğünde, demokratik sistemlerde medyanın yeniden örgütlenmesi gerekliliğinin yanı sıra, medya ve demokrasi ilişkisi bağlamında demokrasinin de düzenlenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Haberde Medya ve Siyaset İlişkisi

İlk çağlardan bugüne iktidarlar için haber, o iktidarın egemenlik alanı içerisinde kurulmasında ve yayılmasında kullanılan önemli bir araç olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle iktidarlar için egemenlik alanları ve yakın bölgelerinde haberleşmeyi hızlandırmak için çok çeşitli çalışmalar yapmıştır. Gelişen iletişim teknolojileri ile birlikte haberin iktidarın yayılması ve güçlendirilmesine yönelik artı değeri daha da artmış, haber toplumsal yapıda her bireyin günlük hayatında takip etmeyi gerekli gördüğü bir ihtiyaca dönüşmüştür. İleri kitle iletişiminin ortaya çıkmasıyla birlikte, haber, toplumun gidişatının, gelişiminin, sorunlarının ve umutlarının anında tarihi kaydı haline gelmiştir (Bennett, 2000, 13). Bu denli önemli bir unsur olarak insanların sosyal ve bireysel yaşamlarında karşımıza çıkan haber kavramı, siyaset kurumu için de önemle takip edilmesi gereken bir olgu olarak kabul edilmiş ve haberin takip edilmesi gerektiği kanısına varılmıştır. Siyaset kurumu haberi sadece takip etmekle kalmamış, aynı zamanda haber olmak ya da haber olanın nasıl olması gerektiğini de belirlemek için yoğun bir çaba içerisine girmiştir. Bu çaba haber ve siyaset kurumu arasında yapısal bir bağın oluşmasına neden olmuş ve siyaset, haber medyasının en önemli konu başlığı olarak haber içeriğindeki yerini almıştır.

Ekonomik ve toplumsal yaşamda yaşanan hızlı dönüşüm süreci, beraberinde yapısal değişiklikleri de getirmiş ve toplum örgütlenmesinde farklı bakış açıları ortaya çıkmıştır. Özellikle üretim teknolojisinde ve dolaylı olarak tüketim sürecinde toplumsal bir bakış açısının benimsenmesi ile bireysel ve toplumsal tercihler kitle kavramı içerisinde ortak bir platforma taşınmıştır. Kitle toplumunun ortaya çıkması sonrasında bir yandan, giderek karmaşıklaşan günlük yaşamda gereksinilen bilgileri özgürce sağlayabilecek bir iletişim sisteminden uzaklaşmış, diğer yandan toplum üyelerinin siyasete ayırabilecekleri zaman, artan boş zaman aktiviteleri ve eğlence endüstrisinin yükselişe geçmesi nedeniyle azalmıştır. Özellikle kitlesel olarak takip edilen iletişim araçlarına yüklenen eğlendirme işlevi, siyasal konuların yerine eğlence konularını

ele alan içerikleri işlemeye başlamıştır. Siyasete olan ilginin azalmasıyla birlikte toplum, kamusal açıdan önem taşıyan konu ve sorunların uzağında kalmış ve bu sorunların çözümü için yapılan tekliflere ya da önerilerin oluşturulmasına doğrudan katılabilme gücü gösterememiştir. Bu durum haber medyası ve siyaset kurumu arasındaki ilişkinin güçlenmesiyle sonuçlanmış ve siyasal eylemlere yabancılaşmaya başlayan bireyi, siyaset kurumunun eylemlerinden haberdar etme işlevi ise haber medyasına düşmüştür. Bu bağlamda haber medyası ve siyaset kurumu ortak işleyen bir mekanizmaya dönüşmüş ve toplumsal yapılanmada da haberci ve haber örgütlenmeleri ve görev için çalışan gruplar olarak kabul edilmiştir.

Haberin siyaset kurumu açısından bu denli önemli bir pozisyona yerleştirilmesi, habere yönelik yapılan tanımlamaların da farklılaşmasına neden olmuştur. Bu tanımlamalarda haber kavramı; daha çok toplumsal yapıdaki siyasal işlevi bağlamında ele alınarak değerlendirilmiş ve yapılan haber tanımları da bu çerçevede şekillenmiştir. Özellikle liberal yaklaşımlar açısından genelde siyaset kurumu ve medya, özelde ise siyaset ve haber örgütlenmeleri arasında oluşan yapısal ilişki, demokratik rejimler için bir güvence olarak kabul edilmektedir. Bu tanımlama ile haber, toplumsal yapıda gerçekleşen siyasal ve sosyal olayları kamunun çıkarları doğrultusunda kamu adına insanlara aktaran bir metin olarak aktarılmaktadır. Haberci ise bu önemli ve sosyal faydayı gözeten görevi yerine getiren, bir anlamda iktidara karşı kamuoyunun desteğini alarak kamunun çıkarlarını gözetten bir aktöre dönüşmektedir. Dursun'a (2001, 123) göre habere ilişkin liberal tasarımların hareket noktasını, haber değerlerini ve gazeteciliğin profesyonellik kodlarını içeren bir kavramlar seti oluşturmaktadır. Bu profesyonel değerler seti sayesinde, haber medyası siyaset kurumunun eylemlerini toplum adına toplum için takip etmekte, toplumu siyasetçilerin eylemleri hakkında bilgilendirmektedir.

Marksist yaklaşımda da haberin tanımlaması yapılırken, siyaset mekanizmasının ne derece yoğun bir şekilde haber tanımlamasına dâhil edildiği gözlenmektedir. Marksist yaklaşımda haber; toplanma, seçilme, oluşturulma ve sunulma süreçlerinde üretim araçlarını elinde bulunduran egemen sınıfların çıkarları tarafından belirlenen; bundan dolayı yanlı ve tek boyutlu olarak sunulan bir üründür (Poyraz, 2002, 64). Haberin merkezinde ve haber örgütlenmelerinin işleyişinde esas olan sınıf çıkarlarını gizlemek ve toplumu bu çıkarların uzağında daha rutin işlerle oyalamak yer almaktadır. Zaten Marksist yaklaşım içerisinde haber metinlerinin toplumsal bir gerçeklikten uzak, politik amaçlar doğrultusunda oluşturulan metinler olduğu vurgusu sık sık tekrar edilmiştir.

Haberin egemen sınıfların elinde bir araç olarak kullanılmasını kabul eden Marksist tanımlamalar, haber ve siyaset mekanizması arasındaki ilişkide bir ekonomik boyutta ortaya çıkarmıştır. Haber piyasa koşullarında ele alınması gereken bir meta olarak algılanmaktadır. Kaya (2010) bu görüşü eleştirerek, çağımızda ideolojik denetim ve yeniden üretimin başlıca aracı haline gelmiş olan haber medyasının piyasa mantığına tümüyle teslim edilmesinin demokratik bir toplumsal yaşam için son derece sağlıklı bir gelişme olduğunu dile getirir. Kaya bu yaklaşımla aslında haberin Marksist bakış açısı tarafından yapılan tanımlamasını da bir anlamda eleştirmekte ve daha düzeyli bir habercilik algısının demokratik bir toplum için gerekli olan bir süreç olduğunu dile getirmektedir. Aynı zamanda haberde siyasal ve ideolojik çıkarların da inşa edilmek istendiğinin altını çizen Kaya, haberin ele alınışında bu boyutun da göz önüne alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Haberin ekonomik olarak piyasa koşullarında önem derecesinin artması, haber medyasında daha önceden var olan kanaatlerin yanı sıra, habere yönelik farklı bakış açılarının da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle siyasal iktidarların yönetim yapıları ve toplumsal farklılıklar haber medyasının örgütlenmesini farklılaştıran temel dinamikler olarak karşımıza çıkarken, haber ve siyaset kurumu arasındaki ekonomik temeller üzerine kurulmuş yeni yapılanmalar da dikkat çekmeye başlamıştır. Bütün bu söylenenler sonrasında haber medyasının örgütlenme yapısı ve haber ile demokrasi ilişkisi ele alınırken, haber, haberci, siyaset kurumu, medyanın ekonomik örgütlenme yapısı ve ideolojik yeniden üretim gibi birçok farklı süreç göz önüne alınarak bir haber tanımlaması yapmak daha yararlı olacaktır.

Bütün bu yeni ilişkiler ağı ve yaşanan hızlı teknolojik değişim süreci içerisinde, haber siyasal iktidarların kayıtsız kalamayacağı bir önem kazanmış ve aynı zamanda siyaset, haberin konusu olarak haber medyasının yaşam kaynağına dönüşmüştür. Haberin bu derece siyasal bir içerikle bütünleşmesi medya ve siyaset ilişkisinin yanı sıra ekonomik temellerle de desteklenmiştir. Özellikle siyasal aktörlerin haberi bir reklam aracı olarak kullanmak istemeleri ve haber medyasının da bu süreci ekonomik ilişkiler ağı içerisinde değerlendirmeye alması, haber üzerinden medya ve siyaset ilişkisinin anlaşılmasında önemlidir.

Haberde Demokrasi Söylemi

Demokratik toplumlarda haber kavramı, toplumsal yapıda demokratik işleyişin sağlanabilmesi açısından çok önemlidir. Haber bir anlamda kamusal bilgilenme işlevini yerine getirirken, haberci de demokratik rejimin geleceğini güvence altına alan kişi olarak kabul edilir. McNair (1998, 85) gazeteciyi demokratik toplumlarda ekonomik ve politik gücün güvenilirliğini arttıran kişiler olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla haber ve haberci, demokratik işleyişin güvencesi olarak kabul edilirken, bu kabul ediş, ürün olarak haberin içerisine farkında olarak ya da olmayarak demokrasi söyleminin sinmesine neden olmaktadır. Demokrasi söyleminin habere sinmesinin temelinde ise ana akım çalışmalar kapsamında yapılan haber tanımlamalarında, haberin gerçekliği olduğu gibi yansıtılabilme önermesi yer almaktadır. Ana akım medya çalışmaları medyayı toplumsal olayları ve nesnel gerçekliği olduğu gibi yansıtan bir ayna olarak tanımladığından, haber dengeli, nesnel ve tarafsız bilgiler içeren bir ürün olarak kabul edilmektedirler (Çebi, 2002, 21).

Tılıç'a (1998, 164) göre ise ana akım çalışmalarda haber doğru ile özdeş kabul edilmekte, nesnellik, tarafsızlık ve dengelilik gibi gazeteciliğin mesleki değerleri haberin içermesi gereken kutsal birer kavram olarak önemle belirtilmektedir. Bu tanımlamalarda demokrasi kelimesine yer verilmese de, politik yapıya güvenilirlik aşılama işlevini yerine getiren gazetecinin yaslandığı en güçlü dayanak demokrasi söylemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Gazeteci yaptığı çalışmalarda nihai amaç olarak demokratik bir işlevi yerine getirmek için çabaladığı söylemini aktarmakta ve ürettiği her haber metnine demokrasi söylemini yerleştirmektedir. Habercilik ile demokrasi söylemi özdeş kabul edilmekte ve bu kabullenme ile birlikte haberci demokrasi için çalışan bir karaktere dönüşmektedir.

Eleştirel yaklaşımlar çerçevesinde gelişen haber çalışmaları ise, haberde demokrasi söylemini tartışırken, haberci ve bağımlı olduğu haber örgütlenmesinden tutun da toplumsal yapıda hâkim olan dünya görüşüne kadar birçok farklı etmeni bu değerlendirme içerisine dâhil etmektedir. Haberi böylesine karmaşık bir yapının ürünü olarak değerlendiren eleştirel çalışmalar, haberde demokrasi söylemini inşa etmenin geçersizliği üzerinde durmaktadır. Özellikle yapılan haber çalışmalarında gazetecinin bireysel olarak etik kodlar geliştirmesi ya da evrensel etik kodlara uyması ile demokratik bir habercilik anlayışının gelişmesi imkânsız görülmektedir. Eleştirel yaklaşımlar habercilik etiği ve profesyonel habercilik kodlarını üreten süreçlerin hangi koşullar altında gerçekleştirildiğini tartışmaya açmaktadırlar. Onlara göre bu sürecin temelinde sınıf mücadelesine dayanan anlayış yatmaktadır. Demokrasi ögesini içinde barındırmadığı için, gazetecilik meslek kodları ve habercilik etiği zaten sorunlu süreçlerdir.

Haberde demokrasi söylemi ana akım çalışmalara göre siyasi bir görüşü destekleyip desteklememe biçiminde anlaşılmalı ve bu savı desteklemek için içerik çözümlemesini temel alan çalışmalar yapılmıştır (İnal, 1995, 113) . Yapısalcı bakış açısıyla yapılan çalışmalar da haber metinlerini dil bilimi ışığında mercek altına almış ve haberde oluşturulabileceği ileri sürülen demokrasi söylemini çürütmüşlerdir. Bu çalışmalar haber metinlerinin kendilerine özgü söylemlerinin olduğunu dile getirmişler ve bu söylemin oluşmasında haberin üretim sürecinde etkili olan kaynak kişi ve kuruluşlarının söylemlerinin etkili olduğunu ifade etmişlerdir (İnal, 1995, 116). Aslında eleştirel çalışmalar kapsamında haber üzerine yapılan bütün tanımlamalarda, haber üretim süreçlerinde siyasal ve sembolik seçkinlerin ne kadar belirleyici oldukları ortaya çıkmıştır.

Demokrasi söylemini haberde inşa etme ve haber aracılığıyla toplumsal bilince yeniden üretme çabasını sadece ana akım çalışmaların haber tanımlamalarına bakarak açıklamak gerçekçi olmayacaktır. Toplumsal yapıdaki siyasal seçkinlerin durum tanımlamalarının habere dönüştürüldüğü gerçeği göz önüne alındığında, haber metinlerinde oluşturulmak istenen demokrasi söyleminin ardında siyaset kurumunun çıkarlarının olduğu ortaya çıkmaktadır. Mills'e (1974, 378) göre iktidar seçkinleri, politikadan, ekonomik çevrelerden ve askeri üst çevrelerden gelen kimselerden oluşmaktadır. Bu kurumsallaşmış seçkinler topluluğu içinde her an gergin bir hava esmektedir. Seçkinler, ancak bazı ortak çıkarları söz konusu olduğunda işbirliği içine girmektedirler. İşte demokrasi söylemini haber metinleri aracılığıyla toplumsal bilinçte yeniden üretme çabası da, bir anlamda siyasal seçkinlerin kendi konumlarını güvence altına almak için oluşturdukları bir gölge oyunu olarak kabul edilebilir. İktidar seçkinleri için ortak çıkar, haber medyasına ürettirilen demokrasi söylemini toplumsal yapıda kabul ettirerek, var olan durumlarını ve seçkin konumlarını pekiştirmek olmaktadır.

Herman (2004, 269–283) sembolik seçkinlerin ki burada medya çalışanlarından bahsetmektedir, bazı kelime hileleriyle, gücü/iktidarı elinde bulunduranların propagandalarına hizmet etmekte olduklarını söylemektedir. Bu sayede haber metinlerinde demokrasi söylemiyle var olan güç iktidar ilişkileri ve siyaset kurumu ile medya arasında oluşan yapısal bağların üstü örtülmektedir. Ayrıca haberde oluşturulan demokrasi söylemi de gerçek anlamda demokratik unsurları içerisinde barındırmayan bir sürece dönüşmüştür. Haber metinleri siyasal seçkinlerin çıkar çatışmalarına zarar vermeyecek grupların ve kişilerin tanımlamalarını ya da açıklamalarını dolaşıma sokarak, farklılıklara açık metinler oldukları savını kuvvetlendirmek istemektedirler. Fakat haber metinleri toplumsal yapının işleyişine zarar vereceği ve siyasal seçkinlerin çıkarlarını sorunsallaştıracağı için farklı söylemlere kapatılmaktadır. Bu söylemler ötekileştirilerek ya da olumsuz edimlerle haberde yer bulabilmektedirler. Bu da haber metinlerinde oluşturulmak istenen demokrasi algısının ne kadar dar sınırlar içerisinde gerçekleştirildiğini göz önüne çıkarmaktadır.

Yöntem

Bu çalışmada siyasi partilerin kapatılması sonrasında basının demokrasi kavramına yaklaşımı ve kapatma kararını haberleştirirken kavramı haber metinlerinde nasıl aktardıkları incelenmiştir. Çalışma kapsamında Refah Partisi (RP) ve Demokratik Toplum Partisi'nin (DTP) kapatılması sonrasında yapılan haberler çözümlenmiştir. Çalışmada yöntem olarak eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılarak, yazılı basında siyasi partilerin kapatılması sonrasında yayınlanan kapatma kararıyla doğrudan ilgili olan haberler çözümlene için tercih edilmiştir. Çalışmanın yapılabilmesi için Hürriyet, Sabah, Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazetelerinde Refah Partisi'nin ve Demokratik Toplum Partisi'nin kapatılmasından sonra yayınlanan ilk haberler örneklem içerisinde incelenmiştir. Yeni Şafak ve Cumhuriyet gazetelerinin örneklem içerisine alınmasında gazetelerin her iki partinin kapatılmasındaki dönemin koşullarında kapatma kararına yönelik olarak benimsedikleri yayın politikaları ve politik yaklaşımları etkili olmuştur. Yeni Şafak gazetesi muhafazakâr bir düşünceyi temsil etmesine rağmen, her iki partinin kapatılmasında da demokrasi vurgusuna en çok ağırlık veren parti olması nedeniyle çözümlenmeye dahil edilmiştir. Cumhuriyet gazetesi ise merkezden sola giden çizgiyi temsil etmesinin de ötesinde, siyasal partilerin kapatılmasına yönelik olarak benimsediği kesin tavır nedeniyle örnekleme dâhil edilmiştir. Hürriyet ve Sabah gazeteleri ise merkez medyayı temsil ettikleri ve tiraj yüksekliği nedeniyle incelenecek gazeteler arasında yer almıştır. Hürriyet gazetesinin yayın politikası gereğince demokrasi kavramını koşullara göre uyarlaması araştırmaya dâhil edilmesindeki bir başka önemli nedendir. Ayrıca Sabah gazetesinin sahiplik yapısında yaşanan değişim sonrasında siyasi partilerin kapatılmasıyla ilgili olarak demokrasi kavramına yaklaşımında yaşanan belirgin değişim, bu gazetenin örnekleme dâhil edilmesinde etkili olmuştur.

Bulgular ve Yorum

Bu başlık altında gazetelerde yayınlanan haberlerin analizleri sonrasında elde edilen bulgular ve bu bulguların araştırmanın temel sorusuna yönelik katkıları ele alınarak aktarılacak istenmiştir.

Refah Partisi'nin Kapatılmasının Yaygın Yazılı Basında Sunumu

Hürriyet Gazetesi

Gazetede yayınlanan ilk haber Refah Partisi'nin kapatılma kararının açıklandığı 16 Ocak 1998'den bir gün sonrası olan 17 Ocak tarihinde yayınlanmıştır. "Tarihi Karar" başlığıyla yayınlanan haber manşetten verilmiş ve haberde Anayasa Mahkemesi Başkanı ve üyelerinin toplu bir fotoğrafı kullanılmıştır. Haberin söylem yapısında verilen kararın Türk siyasi tarihinde tarihi bir karar olduğu vurgusu ön plana çıkarılmak istenmiştir. Özellikle haber söyleminde kapatma kararının 9 evet oyuna karşılık sadece 2 hayır oyuyla alındığının vurgulanması ve ara başlıkta "sadece" kelimesinin tercih edilmesi, alınan kararın toplumsal yapıda da çoğunluğun isteği olduğu fikrini ön plana çıkarmıştır. Aynı gün yayınlanan "Tutuklanabilirler" başlıklı haberde ise kapatma kararının Resmi Gazete'de yayınlanması sonrasında Necmettin Erbakan ve diğer siyasi yasaklı vekillerin tutuklanabileceği haberin ana konusunu oluşturmuştur. Haberde Erbakan'ın bir Cuma namazı çıkışında çekilmiş fotoğrafı kullanılmış ve fotoğraf altına "Erbakan'a cuma şoku" alt başlığı yerleştirilmiştir. Bu sayede kapatma kararının açıklandığı Cuma gününün Erbakan için olan önemini yanında partisinin kapatıldığı gün olarak hatırlanması gerektiği haber söyleminde aktarılmıştır. Bu haberde partinin kapatılmasının demokratik açıdan nasıl bir önem taşıdığı ya da demokratik olarak doğru olup olmadığı hiçbir şekilde tartışmaya açılmamıştır. Ayrıca habere tam sayfa yer ayrılması da haberin gazetenin gündemindeki önem düzeyini göstermektedir.

Aynı tarihte yayınlanan "Yolsuzlukları örtmeseydiniz bu olmazdı" başlıklı haberde ise Erbakan'ın Anavatan Partisi Genel Başkanı Mesut Yılmaz'ı ziyaret etmesi haberleştirilmiştir. Yapılan haberde Mesut Yılmaz'ın Erbakan'a söylemiş olduğu "Yolsuzlukları örtmeseydiniz bu olmazdı" sözü doğrudan başlığa taşınarak, haber Mesut Yılmaz'ın görüşleri çerçevesinde kurgulanmıştır. Haberde Yılmaz'ın görüşleri önem sıralamasında ilk sırayı almıştır. Ayrıca haberin söyleminde Refah Partisi'nin kapatılma gerekçesi olarak yolsuzlukları gizlemesi ön plana çıkarılmaya çalışılmış ve alınan kapatma kararı meşru bir zemine yerleştirilmek istenmiştir. Haberin genel söylem çerçevesi de bu bağlam üzerine yerleştirilirken, bu haberde de siyasal partilerin kapatılmasının demokratik rejimler açısından ne derece önem taşıdığına yönelik hiçbir ibareye yer verilmemiştir.

"Refah Davası" başlığıyla hazırlanan iki tam sayfada ise olaya ilişkin birçok farklı açıklama haberleştirilirken, yapılan haberlerin çoğunluğunda oluşturulmak istenen haber söylemi, partinin kapatılmasının gerekli olduğu yönünde olmuştur. 17 Ocak tarihinde iç sayfada yayınlanan ilginç bir haber dikkatleri çekmektedir. Haberin başlığı "Refah Türkiye'nin iç işidir" şeklinde oluşturulmuştur. Bu haberin genel çerçevesi Refah Partisi'nin kapatılmasının dünya ülkelerinde nasıl algılandığı üzerine olmuştur. Haberde birçok farklı ülkeden yapılan açıklamalara yer verilmiş ve bu açıklamaların bir kısmı haberin spotunda doğrudan kullanılmıştır. Haber spotunda sorunun Türkiye'nin iç sorunu olduğu ve Türk demokrasisine güvenin tam olduğu yönünde açıklamalar kullanılmıştır. Fakat haber metninde ABD ve AB'den gelen açıklamalarda ülke adına demokrasi yönündeki endişelerin belirtilmiş olması da aktarılarak, haber metni ve haber spotu arasında bir çelişki ortaya çıkmıştır. Haberin çerçevesinde dünya devletlerinden yapılan ve Refah Partisi'nin kapatılmasını destekleyen açıklamalar ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Haber söylemi bu bağlamda yine demokrasi vurgusundan uzak bir şekilde oluşturulmuş ve partinin kapatılmasının demokrasi açısından eleştirisi yapılmamıştır.

Sabah Gazetesi

Sabah gazetesinde Refah Partisi'nin kapatılma kararı ile ilgili ilk haber 17 Ocak 1998 tarihinde yayınlanmıştır. "Şeriatın kestiği parmak acımaz" başlığıyla manşetten yayınlanan haber, iç sayfada da tam sayfa olarak ele alınmıştır. Haberde kapatma kararının hukuki dayanağına yönelik birçok madde ve kanun tekrar edilerek karar yasal bir dayanak üzerinden haberleştirilmiştir. Haber söylemi de bu bağlamda oluşturulmuştur. Haberin spotunda da bu nokta dikkat çekmiş ve kullanılan iki spotta da karar sonrasında Erbakan'ın bundan sonra milletvekili olmasının hayal ürünü olduğu ve hapis tehlikesiyle karşı karşıya olduğu

vurgulanmıştır. Yayınlanan haberde kullanılan bir söylem kalıbı dikkat çekmektedir. Hürriyet gazetesinde de olduğu gibi, Sabah gazetesi de Refah'ın kapatılmasına karşı hayır oyu kullanan iki Anayasa Mahkemesi Üyesini “muhalif” olarak nitelemesi ve “sadece iki kişi” demesiyle, mahkemede alınan kararın çoğunluk esasına dayandığını ön plana çıkarmıştır. Haberi belirli çerçevelenme yöntemlerinin kullanılmasıyla yayınlayan gazete, parti kapatmayı olumlayan söylem kalıplarını meşrulaştırmak istemektedir. Haber içerisinde siyasi partilerin demokrasilerde kapatılmasına yönelik hiçbir değerlendirmeye yer verilmezken, bu konuda herhangi bir yorum da bulunmamaktadır.

Aynı tarihte “Refah tarih oldu” başlığıyla geniş bir kapsamda yayınlanan bir başka haberde kanun ve yönetmeliklere dayandırılarak kapatma kararını olumlayan bir haber söylemi oluşturulmuştur. Haberin spot ve alt başlıklarında sık sık Refah Partisi'nin kapatma kararından sorumlu olduğu işlenmiş ve haberde oluşturulmak istenilen söylem desteklenmiştir. Bu haberde seçilen sözcükler ve cümle yapılarının hepsinde de demokrasi üzerine dönemin Anayasa Mahkemesi Başkanı Ahmet Necdet Sezer'in açıklamaları damgasını vurmuştur. Sezer demokratik rejimlerde siyasi partilerin vazgeçilmez örgütlenmeler olduğunu ifade etmiş fakat partilerin kapatılmasının da demokratik bir süreç olduğunu dile getirmiştir. Bu açıklamayı haberin girişinde kullanan gazete de haberde üretmek istediği kapatma kararını olumlayan haber çerçevesini ön plana çıkarmıştır. Aynı sayfada yayınlanan bir başka haberde ise “2 ‘hayır’cı hukukçu değil” başlığı kullanılmış ve Anayasa Mahkemesi'nin hayır oyu veren iki üyesinin fotoğrafları da ön plana çıkarılarak haber çerçevesi oluşturulmuştur. Bu haberde iki üyenin hukukçu olmadıkları sık sık tekrar edilerek, aldıkları kararın bir anlamda hukuk bilgilerinin eksik olması sebebiyle hayır olduğu vurgulanmak istenmiştir. Ayrıca Anayasa Mahkemesi üyesi ve hayır oyu veren Haşim Kılıç'ın “Ben Refah Partisi'nin laiklik karşıtı eylemlerin odağı olmadığı kanısındayım” sözü haber metninde ön plana çıkarılarak, haber söyleminde partinin laiklik karşıtı bir duruş sergilediği düşüncesi oluşturulmuştur. Ayrıca bu iki üyenin atanmasında da bazı tartışmaların yaşandığını haber söyleminde öne çıkaran gazete, bu sayede üyelerin aldıkları kararların sorunlu oldukları gibi bir söylemi haberin içerisinde yeniden üretmiştir.

Cumhuriyet Gazetesi

Cumhuriyet gazetesinde Refah Partisi'nin kapatılmasıyla ilgili haberler ilk olarak 17 Ocak 1998 tarihinde yayınlanmıştır. “Refah kapatıldı” başlığıyla manşetten tam sayfa olarak yayınlanan haberde, Refah Partisi'nin kapatıldığı ve Erbakan ile birlikte bazı partililerin siyasi yasaklı durumuna düştüğü haberleştirilmiştir. Haberde partinin kapatılmasına karşı hayır oyu kullanan iki Anayasa Mahkemesi üyesi muhafazakâr olarak tanımlanmış ve bu nedenle hayır oyu kullandıkları ifade edilmiştir. Haberde Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın ellerini dua eder gibi açmış bir fotoğrafı kullanılmış ve fotoğraf altı yazı olarak “RefahYol'un kara cuması” eklenmiştir. Bu fotoğrafla Refah Partisi'nin dini bir kökenden geldiği ve bu ritüelleri gizlemekte bir sakınca görmediği yazının devamında dile getirilmiştir. Ayrıca bu söylem haberin spotunda da farklı bir biçimde işlenmiştir. Kapatma gerekçesi olarak “Refah Partisi'nin laik cumhuriyet karşıtı eylemlerinin tespit edildiği” haber spotunda aktarılmıştır. Haberde Refah Partisi'nin laik cumhuriyete karşı eylemlerin tespit edildiği, muhafazakâr Anayasa Mahkemesi üyelerinin hayır oyu kullandığı ve Erbakan'ın dua eden fotoğrafı unsurları kullanılarak, haber metni kapatma kararının geçerli nedenlerden ötürü alındığı söylemi çerçevesinde anlamsal bir kapanmaya tabi tutulmuştur. Aynı gün “Şeriatın kestiği parmak” başlığıyla yayınlanan bir başka haberde ise, kapatma kararı konu olarak ele alınmıştır. Haberde Refah Partisi'nin kapatılmasının tarihsel bir karar olduğu dile getirilirken, aynı zamanda bu kararın hukuksal olarak da doğru olduğu haber metninde aktarılmıştır. Kararı hukuki açıdan hiçbir uzman görüşüne dayandırmayan gazete, haberi temel bir söylem üzerine inşa etmeyi tercih etmiştir. Yayınlanan haberde haber yorum ayrımı net bir şekilde yapılmazken, gazeteci haberin bazı bölümlerinde Refah Partisi'nin kapatılması gerektiğini dile getirerek habere şahsi görüşlerini eklemekten de çekinmemiştir.

Yeni Şafak Gazetesi

Yeni Şafak gazetesinde Refah Partisi'nin kapatılmasıyla ilgili ilk haber 17 Ocak tarihinde yayınlanmıştır. “RP'de strateji arayışı” başlığıyla yayınlanan haberde, kapatma kararı sonrasında Refah Partili kurmayların toplanacağı ve bir yol haritası belirleyeceği haberin ana

konusunu oluşturmaktadır. Haber manşetten verilirken, Erbakan'ın düşünceli bir fotoğrafının da haberde görsel öge olarak kullanılması dikkat çekici unsurlar olarak göze çarpmaktadır. Haberde Refah Partili vekillerin yeni dönemde nasıl bir politika izleyeceği de ele alınırken, kesinlikle gerginlik politikasını takip etmeyecekleri başlık ve spotlarda ön plana çıkarılmıştır. Aynı sayfada “Kapatmaya tepkiler” başlığıyla yayınlanan haberde ise dönemin kapatma kararı hakkında karşıt görüşler açıklayan siyasetçilerinin açıklamaları ele alınmıştır. Bu açıklamalarda demokrasi üzerine önemle durulmuş ve haber söyleminde Refah Partisi'nin kapatılmasının antidemokratik bir eylem olduğu oluşturulmak istenmiştir. Ara başlıklarda kullanılan “Parti ancak sandıkta kapanır” ve “ Karar demokrasinin kamburudur” cümleleri haberde oluşturulmak istenen söylemi destekleyici unsurlar olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca bu haberde kullanılan dil yapısında en çok tercih edilen cümleler demokrasiye aykırılık ekseninde oluşmuştur.

Aynı tarihte yayınlanan bir başka haberde ise “Hukuk açısından yüz karasıdır” başlığıyla yayınlanan bir başka haberde ise, Aydın Menderes'in kapatma kararını eleştiren değerlendirmeleri haberleştirilmiştir. Haber söyleminde kapatma kararının demokrasi karşıtı bir eylem olduğu ve hiçbir hukuki dayanağının olmadığı ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca Menderes'in açıklamalarından bazı sözcükler doğrudan haberin başlığında ve spotunda kullanılarak, haberde içselleştirme yapılmıştır. Aynı tarihte yayınlanan bir başka haberde ise kapatma kararına yabancı basın tepkisi haberleştirilmiştir. Yapılan haberde dünya basınından farklı gazetelerin kapatma kararını eleştiren açıklamaları ön plana çıkarılırken, “Fosilleşmiş devlet ideolojisi”, “Demokratik değerlere darbe” “RP'nin gücünü etkilemez” gibi yabancı basında atılan başlıklar alt başlık olarak kullanılmıştır. Bu sayede haber metninde oluşturulmak istenen kapatma kararının yanlış olduğu söylemi güçlendirilmiştir.

Demokratik Toplum Partisi'nin Kapatılmasının Yazılı Basında Sunumu

Hürriyet Gazetesi

Hürriyet gazetesinde Demokratik Toplum Partisi'nin kapatılması 12 Aralık günü yapılan ve sürmanşetten yayınlanan “DTP kapatıldı” başlığıyla aktarılmıştır. Yapılan haberde partinin kapatılmasının gerekçesi haber söyleminde ön plana çıkartılarak, partinin terör odaklı bir siyaset anlayışına sahip olduğu ifade edilmiştir. Aynı haberin devamı gazete içerisinde geniş bir alanda “DTP terör odağı” başlığıyla yayınlanmıştır. Yapılan haberde DTP'nin kapatılma kararını açıklayan Anayasa Mahkemesi Başkanı Haşim Kılıç'ın sözleri haberde kaynak olarak kullanılmış ve kapatma kararının partinin terör odağı haline gelmesinden dolayı alınmak zorunda kalındığı fikri haber söyleminde yeniden üretilmiştir. Haberin genelinde kullanılan başlık, spot ve ara başlıklar partinin terörle arasına mesafe koymaması nedeniyle kapatıldığını dile getirirken, kapatma kararı sonrasında yasaklı duruma gelen partililerin hepsinin fotoğrafları tek tek yayınlanmıştır. Aynı sayfada yayınlanan “Batasuna kararını göz önüne aldık” başlıklı bir başka haberde ise, kapatma kararını açıklayan Anayasa Mahkemesi Başkanı Haşim Kılıç'ın DTP'nin neden kapatıldığını Avrupa'dan bir örnekle açıklaması haberleştirilmiştir. Haberde kapatma kararının AİHM'nin kararına uygunluk taşıdığı Haşim Kılıç'ın sözleriyle desteklenirken, haber söylemi de kapatma kararının demokratik ölçütlere uygun bir şekilde alındığını aktarır şekilde oluşturulmuştur. Ayrıca haberde Haşim Kılıç'ın Demokratik Açılım olarak adlandırılan demokrasi alanında yaşanan iyileştirme çalışmalarına atıf yaparak, böyle bir ortamda parti kapatmak istemediklerini ancak DTP'nin şiddete bulaştığını ve bunun da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı olması nedeniyle DTP'yi kapattıklarını açıklaması haberin genel söylem çerçevesini oluşturmuştur. Bu sayede haberde alınan kararın bütüncül bir şekilde demokratik süreçlere uyumlu olduğu ve DTP'nin kapatılmasının demokratik değerlerin yükseltilebilmesi için gerekli olduğu düşüncesi oluşturulmuştur. Ayrıca haberde kullanılan başlıklar ve spotlar da Mahkeme Başkanı Haşim Kılıç'ın sözlerinden doğrudan alınarak, haber metninde içselleştirme yapılmıştır. Haberin hemen yanı başında ise bir kutucuk içerisinde “Batasuna kararı nedir” başlığıyla bilgi verilerek, DTP'nin kapatılmasının AİHM'nin kapattığı İspanyol Batasuna Partisi'nin kapatılmasıyla benzer gerekçelerden kaynaklandığı aktarılmıştır. Bu bilgi ile haber

genelinde oluşturulmak istenen kapatma kararının demokratik ölçütlere uygunluğu söylemi desteklenmiştir. “Gerilim artacak” başlığıyla aynı gün yayınlanan bir başka haberde ise, DTP’nin kapatılmasının uluslararası haber ajanslarında nasıl yorumlandığı haberleştirilmiştir. Yapılan haberde kapatma kararının sağlam gerekçelere dayandırıldığı dış basından aktarılırken, toplumsal yapıda kararın bir gerginliğe neden olacağı endişesi de haber söyleminin genel boyutlarını oluşturmuştur. Bu bağlamda haberde alınan kararın demokrasi ile örtüştüğü ön plana çıkarılırken, gerginliğin sebebinin kararı kabullenemeyen bir kesim tarafından başlatılacağı da aktarılmıştır.

Sabah Gazetesi

Sabah gazetesinde DTP’nin kapatılmasıyla ilgili ilk haber 12 Aralık tarihinde yayınlanmıştır. “Güvencine yasak, şahine özgürlük” başlığıyla manşetten geniş bir şekilde yayınlanan haberde, DTP’nin ılımlı kadrosunun kapatma kararı sonrasında siyasi yasaklı konuma geldiği aktarılırken, sertlik yanlısı grubun ise ceza almadan kurtulduğu ön plana çıkarılmıştır. Yapılan haberde Anayasa Mahkemesi’nin gerekçeleri detaylıca açıklanırken, kapatma kararının anayasal bir dayanağa sahip olduğu da haber söyleminde ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca haberde Anayasa Mahkemesi Başkanı Haşim Kılıç’ın kapatma gerekçesini AİHM’de alınan Batasuna kararına dayandırarak açıklaması da, kapatma kararının sorunsuz bir karar olduğu söylemini desteklemiştir. Aynı haberin gazetenin iç sayfasındaki daha detaylı bölümünde ise “Batasuna emsal oldu” başlığı kullanılarak, DTP’nin kapatılma kararı alınırken, AİHM’nin Batasuna kararının emsal teşkil ettiği aktarılmıştır. Bu sayede haberde alınan kapatma kararının hukuki olarak sağlam dayanaklara sahip olduğu düşüncesi haber söyleminde üretilmiştir. Haber içerisinde kullanılan “Ahmet Türk’ten sağduyulu çıkış” alt başlığında ise, kapatma kararından sonra açıklama yapan Türk’ün görüşlerine yer verilmiştir. Haberde Türk’ün kapatma kararına rağmen sağduyulu bir yaklaşımla değerlendirme yaptığı ve demokratik mücadelelerine devam edecekleri ön plana çıkartılmıştır. Yine aynı haber içerisindeki alt başlıkların birisinde siyasilerin değerlendirmelerine yer verilirken, alınan karara saygı duyulması gerektiği ve başka türlü karar verilemez gibi açıklamalar ön plana çıkarılarak haberde oluşturulmak istenen söylem desteklenmiştir.

Cumhuriyet Gazetesi

Cumhuriyet gazetesinde DTP’nin kapatılması ile ilgili ilk haber 12 Aralık tarihinde sürmanşetten “DTP kapatıldı” başlığıyla yayınlanmıştır. Haberde DTP’nin kapatılması ele alınırken, haber içerisinde kapatılan DTP’nin Genel Başkanı Ahmet Türk’ün açıklamaları geniş çapta yer bulmuştur. Türk’ün “parti kapatmakla sorun çözülmez” sözü haberin spotunda kullanılırken, siyasi mücadelelerine devam edecekleri ve sine-i millete dönecekleri yönündeki açıklamaları da haberin detayında ele alınmıştır. Aynı haberde “Hukukçu yorumu” ara başlığıyla yayınlanan bir bölümde ise, kapatma kararının Anayasa Mahkemesi’nin alabileceği en sert karar olduğunu dile getiren Prof. Dr. Azrak’ın görüşleri aktarılmıştır. Azrak’ın ayrıca DTP’nin AİHM’ye gitmesi halinde bir şey elde edemeyeceğini ifade etmesi, haber metninde alınan kapatma kararının yasal dayanağının sağlam olduğu düşüncesini oluşturmuştur. Haberin iç sayfada yayınlanan daha detaylı kısmında ise, kapatma kararı hakkında soruları yanıtlayan Anayasa Mahkemesi Başkanı Haşim Kılıç’ın sözlerine geniş çapta yer ayrılmıştır. Özellikle Kılıç’ın “Açılımı sabote etmedik” ve “Partiler terör söylemi kullanamaz” sözleri ara başlık olarak kullanılmış ve bu başlıklar altında DTP’nin terör söylemini benimsemesi ve terör ile arasına mesafe koymaması nedeniyle kapatıldığı gerekçesi meşrulaştırılmıştır. Haber söyleminde Haşim Kılıç’ın demokrasi üzerine yaptığı vurgular da tekrar edilerek, DTP’nin demokratik yöntemleri kullanması halinde kapatılmayacağı ama partinin terör söylemini benimsemesi nedeniyle kapatıldığı görüşü aktarılmıştır. Haberde ayrıca alınan kapatma kararının AİHM’de görülen İspanyol Batasuna Partisi davası örnek alınarak yapıldığı Kılıç’ın sözleriyle aktarılarak, kapatma kararının demokratik değerlere uyumlu olduğu söylemini üretmiştir. Aynı gün yayınlanan bir başka haberde ise “terörle yandaş parti kabul edilemez” başlığı kullanılarak,

siyasilerin DTP'nin kapatılması hakkında yaptıkları yorumlar haberleştirilmiştir. Haberde farklı siyasi görüşlerdeki siyasetçilerden konu hakkında görüş alınırken, haberde bütün siyasilerin partilerin kapatılmasına sıcak bakmadıkları fakat partilerin terör ile aralarına mesafe koymaları gerektiği söylemi ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca haberde DTP'nin eylemleri sonucunda kapatma kararının kaçınılmaz olduğu da bazı siyasilerin görüşlerine dayandırılarak aktarılırken, haberde alınan kararın demokratik süreçler sonrasında alındığı düşüncesi oluşturulmak istenmiştir.

Yeni Şafak Gazetesi

Yeni Şafak gazetesi DTP'nin kapatılması sonrasında ilk haberi diğer gazeteler gibi 12 Aralık tarihinde "İstedikleri oldu" başlığıyla manşetten yayınlanmıştır. Haberde kapatma kararı ve sonrasında yasaklı duruma düşen DTP'liler hakkında bilgi aktarılırken, alınan kararın demokratikleşme yolunda ciddi adımlar atmakta olan hükümeti zora soktuğu söylemi ön plana çıkarılmıştır. Gazete haberde kapatma kararının alınmasında Anayasa Mahkemesi'nin bir sınav verdiğini dile getirirken, kapatma kararının çıkmasında demokratik açılım sürecini baltalamak isteyen odaklar ile DTP'li yetkililer sorumlu tutulmuştur. Yayınlanan haberin spotunda bu konu açık şekilde dile getirilirken, haber içeriğinde de siyasi partilerin kapatılmasının demokratik ülkeler için bir ayıp olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda haber söyleminde kapatma kararının doğrudan demokratik açılımı hedef alan ve demokratik değerlerle örtüşmeyen bir karar olduğu aktarılmak istenmiştir. Ayrıca haber içerisinde bugüne kadar yirmi beş partini kapatıldığını ve parti kapatmak yerine bu soruna daha demokratik çözümler bulunması gerektiği de aktarılmıştır. Haber içerisinde bir alt başlıkla Anayasa mahkemesi Başkanı Haşim Kılıç'ın "DTP teröre karışmıştır" sözleri aktarılarak, kapatma kararının gerekçesi olarak partinin terör ile arsına mesafe koymaması ve terörü kınamaması haberleştirilmiştir.

Aynı gün "DTP oybirliğiyle kapatıldı" başlıklı haberde ise, Anayasa Mahkemesi Başkanı Haşim Kılıç'ın kapatma kararına ilişkin yaptığı değerlendirmeler haberleştirilmiştir. Yapılan haberde DTP'nin hangi gerekçelerle kapatıldığı bilgisi aktarılırken, haber söylemi kapatma kararının oybirliğiyle alınmış olduğu üzerinde inşa edilmiştir. Haberin başlığında ve ara başlığında bu konu hakkında detaylıca bilgiye yer verilirken, "11 üye kapatılsın dedi" ara başlığıyla haberde oluşturulmak istenen söylem desteklenmiştir. Ayrıca haberin ayrıntısında alınan kararın AİHM'nin almış olduğu Batasuna Kararı ile paralellik gösterdiği aktarılırken, ara başlıkta bu görüşü destekler şekilde "Batasuna kararı incelendi" cümlesine yer verilmiştir.

Sonuç

Bu çalışmada demokrasi söyleminin siyasal partilerin kapatılması sonrasında Türk basınında farklı dönemlerde nasıl ele alındığı ortaya konulmak istenmiştir. Özellikle ülkenin içerisinde bulunduğu siyasal ve toplumsal koşulların demokrasi kavramının algılanışına yaptığı etki, çalışmada ortaya konmak istenen dönemselleştirilmeyi daha anlaşılır ve anlamlı kılacaktır. Demokrasinin iki farklı siyasi partiyi kapatma için alınan karar sonrasında yazılı basında ele alınışı ve demokrasi kavramının yayınlanan haberlerin söyleminde yer alış biçimindeki farklılık, çalışmanın temel dayanak noktasını oluşturmuş. Bu bakış açısıyla çözümlenen kapatma kararlarıyla ilgili haberlerde, Refah Partisi ve Demokratik Toplum Partisi'nin kapatılması sonrasında demokrasi kavramına yönelik iki farklı yaklaşımın olduğu ortaya çıkmıştır.

Refah Partisi'nin kapatılması sonrasında yaygın ulusal basında yer alan ve örneklem içerisinde haberleri analiz edilen dört gazeteden sadece Yeni Şafak gazetesi, Refah Partisinin kapatılmasını antidemokratik bir karar olarak değerlendirmiştir. Gazete bu konu hakkında yayınlamış olduğu haberlerin neredeyse hepsinde kapatma kararının antidemokratik bir karar olduğu yönünde söylem kalıpları kullanırken, alınan kararın ülkede demokratik değerlere de zarar verdiği düşüncesini aktarmak istemiştir. Gazete için demokrasi kavramı bir yayın politikası haline gelmiş ve haberlerde demokratik değer yargılarını olumsuzlayan kaynaklardan görüşler aktarılarak, haber metinlerinde oluşturulmak istenen söylem desteklenmiştir. Yeni Şafak gazetesi 28 Şubat süreci ile demokratik değerlerin önemli ölçüde zarar gördüğünü dile getirirken, Refah

Partisi'nin kapatılmasının da bu antidemokratik ortamda alınmış bir karar olduğunu aktarmıştır. Bu bağlamda gazetenin dönemin atmosferinde demokratik ölçütleri ön plana çıkartan bir yayın politikası izlediği ortaya çıkmıştır.

Hürriyet gazetesi Refah Partisi'nin kapatılmasını haberleştirirken, kapatma kararının yasal bir dayanağı olduğu temellerine dayanan bir yayın politikası izlemiştir. Gazetenin haberlerinde demokrasi vurgusu yerine, Refah Partisi'nin gerçekleştirmiş olduğu bazı eylemler nedeniyle kapatılmayı hak ettiği düşüncesi ön plana çıkarılmıştır. Gazetenin kapatma kararını olumlayan yayın politikası, kararın demokratik kıstaslar ekseninde haber metinlerinde tartışılmasına izin vermemiştir. Hürriyet gazetesi oluşturulan haber metinlerinde demokrasi kelimesini kullanmaktan özenle kaçınmıştır.

Benzer bir uygulamayı Cumhuriyet ve Sabah gazetelerinde de görmek mümkündür. Her iki gazetede yayınlamış oldukları haberlerin nerdeyse hepsinde Refah Partisi'nin kapatılması kararını olumlayan bir yayın politikası izlemeyi tercih etmişlerdir. Gazeteler, haber metinlerinde alınan kararın demokratik değer yargıları açısından ve demokratik rejimlerde siyasi partilerin kapatılmaması yönündeki yaygın görüşten uzak bir söylem çerçevesinde aktarmayı tercih etmişlerdir. İki gazetenin haber metinlerinde demokrasi en az kullanılan kelime olarak gözükmektedir, alınan kapatma kararının bu bağlamda herhangi bir sorgulanmasına rastlamak da mümkün değildir. Bu bakış açısının tam tersi bir yönde, her iki gazete de rejimin güvenliği için siyasi partilerin kapatılmasını gerekli bir uygulama olarak gösteren haber çerçeveleri kullanmayı tercih etmişlerdir. Haber kaynakları olarak da kapatma kararını destekleyen hukukçuların açıklamalarına geniş yer ayıran Cumhuriyet ve Sabah gazeteleri, dış basından da bu doğrultuda yayınlanmış olan haberleri aktarmayı tercih etmişlerdir.

Bu gazetelerin demokrasi kavramını merkeze alan bir yayın politikası benimsememiş olmalarında, dönemin siyasi atmosferinde demokrasiye verilen önemin etkisi belirleyici olmuştur. Özellikle 28 Şubat süreci öncesinde ve sonrasında yaşanan gelişmelerin demokratikleşme yönünde atılacak adımları sekteye uğratması, kavramın basında da ele alınışını etkilemiştir. Yazılı basın, demokratik rejimlerde antidemokratik bir eylem olarak tanımlanan siyasi partilerin kapatılması eylemini ele alırken, alınan kararı demokratik-laik rejimi korumak için alınmış bir karar olarak aktararak; haber metinlerinde anlamsal bir karmaşa yaratmıştır. Bu sayede siyasi partilerin kapatılmasına yönelik olarak alınan kararların rejimin güvenliği için alınabileceği düşüncesi gazetelerin haberlerinde meşrulaştırılmıştır. Bu bağlamda sonuç olarak gazeteler kavram olarak demokrasiyi kendi çıkarları ve yayın politikalarına göre tanımlamayı tercih etmişler ve haber metinlerinde de buna göre kullanmışlardır.

Demokratik Toplum Partisi'nin kapatılması sonrasında yapılan haberlerde ele alınan demokrasi kavramı ile Refah Partisi'nin kapatılması sonrasında yapılan haberlerde ele alınan demokrasi kavramı arasında ciddi anlamda farklılıklar göze çarpmaktadır. Örneklem içerisinde incelenen bütün gazetelerde yayınlanan haberlerde, demokrasi kavramı olarak daha sağlam ve geçerli dayanaklar üzerinden ele alınarak haber metinlerinde kullanılmıştır. Dört gazete için ortak bir demokrasi tanımlamasının olduğu ve kavramının bu anlayışla haber metinlerine aktarıldığı söylenebilir. Yayınlanan haberlerin birçoğunda alınan kararın yassallığı ispatlanmak istenirken, demokratik siyaset anlayışı içerisinde teröre yer verilemeyeceği düşüncesi haberlerdeki söylem kalıplarının şekillenmesini etkilemiştir. Genelde gazetelerde siyasi partilerin kapatılmasının çözüm olmadığı aktarılmış fakat DTP'nin bu konuda terörle arasına mesafe koymamış olması ve terör eylemlerini net bir dille kınamaması da haberlerde ön plana çıkarılmıştır. DTP'nin kapatılması sonrasında protesto amaçlı yapılan sokak gösterilerinin kontrolden çıkması da Yeni Şafak dışında bütün gazetelerde geniş çapta yer bulmuştur. Yapılan bu haberlerde demokratik olarak tepki vermenin hak olduğu ama protestoları şiddet olaylarına dönüştürmenin ve terör örgütü PKK adına propaganda yapmanın demokrasiyle bağdaşmayacağı haber metinlerinde sık sık vurgulanmıştır. Gazeteler demokrasi kavramını haber metinlerinde işlerken, kavramın tanımlamasına uygun haber çerçeveleri kullanmayı tercih etmişlerdir. Refah Partisi örneğinde olduğu gibi demokratik değerleri haber metinlerinde görmezden gelmek yerine, daha ılımlı bir

demokrasi tanımlaması üzerinden süreci değerlendirmeyi düşünmüşlerdir. Sabah ve Yeni Şafak gazetesinin söylem kalıplarında demokratik rejimlerde siyasal partilerin kapatılmaması gerektiği daha çok ön plana çıkartılırken, bütün gazetelerde demokratik siyaset ile terör arasında kesin bir çizginin konulması gerektiği de vurgulanmıştır.

Gazetelerin demokrasi kavramına ortak bir tanımlama ekseninde yaklaştıkları bir başka nokta ise DTP'nin Meclis'ten çekilme kararı almasının haberleştirilmesinde gerçekleşmiştir. Bu konu hakkında dört gazetede yayınlanan haberlerin bütününde alınan kararın demokratik mücadeleden vazgeçmek anlamına geldiği aktarılırken, bu karar sonrasında terör ve şiddet olaylarının artabileceği de dile getirilmiştir. Bu haberlerde demokratik mücadele için Meclis işaret edilirken, DTP'li yetkililerin Meclis'i terk etmelerinin partiyi teröre bir adım daha yaklaştıracak fikri sık sık dile getirilmiştir.

Bu çalışma sonucunda demokrasi kavramının Refah Partisi ve Demokratik Toplum Partisi'nin kapatılması sonrasında haber metinlerinde işleniş arsında belirgin bir bakış açısı farkının olduğu ortaya çıkmıştır. Refah Partisi'nin kapatılması sonrasında Yeni Şafak hariç yayınlanan gazetelerin hepsinde alınan kararı yasallaştırmaya yönelik söylem kalıpları kullanılmış ve haber söyleminde demokratik kaygılar yok sayılmıştır. Demokratik Toplum Partisi'nin kapatılması sonrasında ise bütün gazeteler kapatma kararının alınmasında bütün demokratik süreçlerin işlediği fakat DTP'nin terör konusunda beklenen adımları atmaması nedeniyle kararın alındığı fikrini destekleyen haberler yayınlamışlardır. Haber söylemleri içerisinde demokratik siyaset anlayışına uygun davranış kalıpları üreten bütün siyasal aktörlerin siyaset mekanizmasına dâhil olabileceği dile getirilmiş, DTP'lilerin de bundan sonrası için bu bakış açısını benimsemeleri gerektiği aktarılmıştır. Protesto amaçlı olarak yapılan şiddet eylemlerinin demokratik kültürden yoksunluğun bir sonucu olduğu da haber metinlerinde sık sık dile getirilirken, sorunların konuşularak ve demokratik değerler benimsenerek çözülebileceği aktarılmıştır.

Kaynakça

- Althusser, L. (2006). Yeniden Üretim Üzerine. (Çevirenler: Işık Ergüden-Alp Tümertekin). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Bagdikian, H. B. (2004). The New Media Monopoly. Boston: Beacon Press.
- Belsey, A. (1998). "Mahremiyet, Aleniyet ve Siyaset". (Editör: Andrew Belsey ve Ruth Chadwick). Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s. 102-119.
- Bennett, L. W. (2000). Politik İllüzyon ve Medya. (Çeviren: Seyfi Say). İstanbul: Nehir
- Chomsky, N. ve Herman S. E. (2004). "Medyanın Büyüklüğü, Mülkiyeti ve Kar Amaçlı Oluşu". (Editörler: Noam Chomsky, Edward S. Herman, David Peterson ve Justin Podor). Medyanın Kamuoyu İmalatı. (Çevirenler: Adnan Köymen ve vd.). İstanbul: Çiviyazıları, s. 41-77.
- Curran, J. (1997). "Medya ve Demokrasi: Yeniden Değer Biçme". (Editör: Süleyman İrvan). Medya Kültür Siyaset. Ankara: Ark Yayınevi, s. 137-198.
- Çebi, M. S. (2002). Haberi Anlamak. Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları.
- Dahl, A. R. (1993). Demokrasi ve Eleştirileri. (Çeviren: Levent Köker). Ankara: Türk Siyasi İlimler Derneği- Türk Demokrasi Vakfı Ortak Yayını.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (2005). Sosyal Bilimler Sözlüğü. Ankara: Adres Yayınları.
- Demir, V. (2007). Türkiye'de Medya Siyaset İlişkisi. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Dursun, Ç. (2001). TV Haberlerinde İdeoloji. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Erdoğan, İ. (1999). "Dördüncü Gücün İlettiği: Amerikan Örneği". (Editör: Korkmaz Alemdar). Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar. İstanbul: Afa Yayınları, s. 33-42.
- Göze, A. (1995). Siyasi Düşünceler ve Yönetimler. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Gurevitch, M. ve Blumner, G. J. (1997). "Siyasal İletişim Sistemleri ve Demokratik Değerler". (Editör: Süleyman İrvan). Medya Kültür Siyaset. Ankara: Ark Yayınevi, s. 199-220.
- Herman, S. E. (2004). "Kelime Hileleri ve Propaganda". (Editörler: Noam Chomsky, Edward S. Herman). Medyanın Kamuoyu İmalatı. İstanbul: Çiviyazıları Yayınevi, s. 76-89.
- Heywood, A. (2006). Siyaset. (Çevirenler: Bekir Berat Özipek, vd.). Liberte Yayınevi, Ankara.

- Heywood, A. (2007). Siyasi İdeolojiler. (Çevirenler: Ahmet Kemal Bayram, Özgür Tüfekçi, Hüsamettin İnanç, Şeyma Akın ve Buğra Kalkan). Liberte Yayınevi, Ankara.
- İnal, A. (1995). “Yazılı Basın Haberlerinde Yapısal Yanlılık Sorunu”. Toplum ve Bilim, 1995, Güz, (67), s. 111-135.
- Kapani, M. (2000). Politika Bilimine Giriş. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kaya, R. (2010). “Türkiye’de 1980 Sonrası Medyanın Gelişimi ve İdeoloji Gereksinimi”. www.dorduncukuvvetmedya.net/arsiv/turk.htm. (Erişim: 22 Mart 2010).
- Keane, J. (1999). Medya ve Demokrasi. (Çeviren: Haluk Şahin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Küçük, M. (1994). Modrenite Versus Postmodernite. Ankara: Vadi Yayınları.
- McNair, B. (1998). The Sociology of Journalism. London: Arnold.
- Mill, J. S. (2001). Özgürlük Üstüne. (Çeviren: Cem Akaş). Ankara: Liberte Yayınları.
- Mills, C. W. (1974). İktidar Seçkinleri. (Çeviren: Ünsal Oskay). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Oskay, Ü. (1993). Kitle İletişimin Kültürel İşlevleri. İstanbul: Der Yayınevi.
- Poyraz, B. (2002). Haber ve Haber Programlarında İdeoloji ve Gerçeklik. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Sartori, G. (1996). Demokrasi Teorisine Giriş (Çevirenler: Tunçer Karamustafaoğlu ve Mehmet Turhan). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Schmidt, G. M. (2002). Demokrasi Kuramlarına Giriş. (Çeviren: M. Emin Köktaş). Ankara: Vadi Yayınları.
- Schultz, J. (1998). Reviving The Fourth Estate. London: Cambridge University Press
- Schumpeter, J. (1971). Kapitalizm Sosyalizm ve Demokrasi Cilt II. (Çeviren: Rasin Tınaz). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Smitter, C. P. ve Karl, L. T. (1995). “Demokrasi Nedir, Ne Değildir?”. (Editörler: Larry Diamond ve Marc F. Plattner). Demokrasinin Küresel Yükselişi. (Çeviren: Türk Demokrasi Vakfı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Tılıç, L. D. (1998). Utanıyorum Ama Gazeteciyim. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tocqueville, A. D. (1994). Amerika’da Demokrasi. (Çevirenler: İhsan Sezal ve Fatoş Dilber). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Tokgöz, O. (2008). Siyasal İletişimi Anlamak. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Touraine, A. (1997). Demokrasi Nedir. (Çeviren: Olcay Kunal). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Türküne, M. (2003). Siyaset. Ankara: Lotus Yayınevi.

Uzun, R. (2009). İletişim Etiği: Sorunlar ve Sorumluluklar. Ankara: Dipnot Yayınları.

Yayla, A. (2004). Siyasi Düşünceler Sözlüğü. Ankara: Adres Yayınları.

Yaylagül, L. (2006). Kitle İletişim Kuramları. Ankara: Dipnot Yayınları.